

CRKVA U SUVREMENOSTI PO KONSTITUCIJI „LUMEN GENTIUM“ DRUGOG VATIKANSKOG KONCILIA

Dr Tomislav J. SAGI-BUNIĆ

Crkva je po svojoj biti eshatološka veličina: njezin pravi rascvat, pobjeda i puno dovršenje jest u eshatonu, na svršetku vremena, kad se zaključi sve ovo historijsko događanje.¹ Konačno ostvarenje Crkve, potpuno i u svom čistom obliku, jest u vječnosti. Taj eshatološki značaj Crkve nije doživio ni najmanje izbljeđenje u konstituciji »Lumen gentium«, on je naprotiv posebno naglašen, s naročitom brigom za pojediniosti.²

1. Dogmatsku konstituciju **Lumen gentium** navodim tako da rimska brojka znači poglavlje, prva arapska članke (koji u dokumentu progresivno rastu bez obzira na poglavlja), a druga arapska odlomke pojedinih članaka (u samom dokumentu odlomci nisu označeni brojevima). Hrvatski prijevod konstitucije **Lumen gentium** objelodanjen je u **Vjesniku biskupije splitske i makarske**, XII (1965) 5—55. Izradio ga je mons. Ivan Mikić. Slovenski prijevod pod naslovom **Dogmatična konstitucija o Crkvi** izašao je u Ljubljani 1966 (Nadškofijski Ordinarijat). Osim ogromnog broja članaka po revijama i časopisima, koji se bave konstitucijom općenito ili kojim pojedinačnim problemom iz nje, dosada je o tom glavnom dokumentu II vatikanskog koncila objelodanjeno veliko kolektivno internacionalno djelo, pod vodstvom brazilskog fra-njevca G. BARAÜNE, u kojemu su sabrani prilozi 57 autora iz 13 zemalja. Prvi je izašao iz tiska talijanski prijevod te knjige, pod naslovom G. BARAÜNA, **La Chiesa del Vaticano II. Studi e commenti intorno alla Costituzione dogmatica »Lumen gentium«**. Opera collettiva diretta da —. Vallecchi Editore, Firenze 1965, str. XXIV+1346. Slijedi brazilsko izdanje (na portugalskom), zatim francusko (u kolekciji **Unam Sanctam**), i na drugim jezicima. Većina suradnika u toj knjizi bili su za vrijeme Koncila službeni koncilski teološki stručnjaci (periti), a svoje priloge su dali i neki predstavnici nesjedinjenih kršćanskih zajednica. Djelo nema karakter strogo analitičkog komentara konstitucije **Lumen gentium**, već se razrađuju gotovo svi problemi koji su u vezi s konstitucijom i kojima se bavi konstitucija, tako da ova knjiga postaje vrlo koristan i potreban uvod u čitanje i razumijevanje dokumenta te nezaobilazan instrumentat za njegovo analitičko istraživanje. Knjigu navodim ovako: G. BARAÜNA, **La Chiesa . . .** Opsegom je manje, ali također vrlo informativno i korisno, talijansko kolektivno djelo o ovom dokumentu, izrađeno brigom salezijanskih teologa uz suradnju nekih drugih, koje je objelodanjeno pod naslovom: A. FAVALE — M. MIDALI — G. MURARO — U. ROCCO — N. CAMILLERI — D. BERTETTO, **La Costituzione dogmatica sulla Chiesa**, Torino (Leumann) 1965, str. 907. To djelo navodim: A. FAVALE, **La Costituzione . . .**

2. Konstitucija ima čitavo poglavlje VII **De indole eschatologica Ecclesiae peregrinantis eiusque unione cum Ecclesia caelesti**, a o tom je riječ na mnogim mjestima u cijelom dokumentu. Usp. P. MOLINARI, S. I., **L'indole escatologica della Chiesa peregrinante e i suoi rapporti con la Chiesa celeste**, u G. BARAÜNA, **La Chiesa . . .**, str. 1113—1153 (autor je na str. 1127—1132 povadio sva mjesta iz konstitucije koja se tiču eshatološkog karaktera Crkve); N. CAMILLERI, S. D. B., **Natura escatologica della Chiesa peregrinante e la sua unione con la Chiesa celeste**,

Crkva je, prema tome, vječna. Ta naša vjera u vječnost Crkve igra-
la je, čini se, presudnu ulogu u našem doživljavanju kršćanstva i Crkve
posljednjih stoljeća. Naglašavajući vječnost Crkve mnogi su kršćani iz-
gubili smisao za kontingentno i povijesno u Crkvi. A vječna je samo
eshatološka, nebeska Crkva. Ova zemaljska Crkva uklopljena je u vrije-
me i u vremenito: »Ecclesia peregrinans, u svojim sakramentima i in-
stitucijama, koje pripadaju ovome vijeku, nosi prolazni lik ovoga vije-
ka...«³ Nebeska i zemaljska Crkva nisu dvije različite i odijeljene stvar-
nosti, to je sve jedna Kristova Crkva,⁴ jer ostvarenje nebeske i vječne
prolazi kroz zemaljsku, ali sve ono što prvo imamo na pameti kad mi-
slimo na zemaljsku Crkvu privremeno je i prolazno, vezano uz povijest
čovjeka na zemlji. I papinstvo i biskupski kolegij i svećeništvo i sakra-
mentalni život, a da i ne govorimo o kurijama i duhovnim stolovima,
o kaptolima i konzistorijima, župama, redovničkim institucijama, sve
je to privremeno, pripada ovome vijeku i s njime prolazi.⁵

Apologetske tendencije, uostalom tako razumljive u netom minula
stoljeća, obilno su iskorištavale svijest o vječnosti Crkve. Nedostatak
jasnog razlikovanja i razlučivanja dovodio je do neopravdanog proširi-
vanja pojma vječnoga na stvari u Crkvi koje su jako kontingentne, dovo-
dio je do ukrućivanja čisto povijesnih tvorbi kao da su vječne. Previše
je u Crkvi bilo ljudi koji su tim neopravdanim — apostolskim — proširi-
vanjem pojma vječnoga u Crkvi bili dovedeni do toga da brane— često
strastveno i fanatički — zapravo nefunkcionalnost mnogih stvari u ze-
maljskoj Crkvi koje bi po svojoj biti i po svome smislu morale biti funk-
cionalne. Dolazilo je dotle da smo tobožnjom vječnošću Crkve branili
institucionalne oblike koji su povijesnim razvitkom svijeta bili postali
neuspješni, čak su sprečavali uspješnost misije i zadatka Crkve. Takvo

u FAVALE, *La Costituzione* . . . , str. 777—823. — Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom
svijetu **Gaudium et spes** kaže: »Ecclesia finem salutarem et eschatologicum habet, qui non nisi in
futuro saeculo plene attingi potest«. **Gaudium et spes**, I, IV, 40, 2 (prva rimska brojka znači
dio, druga poglavlje, prva arapska članak, druga odlomak članka).

3. »... Ecclesia peregrinans, in suis sacramentis et institutionibus, quae ad hoc aevum
pertinent, portat figuram huius saeculi quae praeterit...« **Lumen gentium**, VII, 48, 3.

4. »Societas autem organici hierarchici instructa et mysticum Christi Corpus, coetus ad-
spectabilis et communis spiritualis, Ecclesia terrestri et Ecclesia coelestibus bonis ditata, non
ut duae res considerandae sunt, sed unam realitatem complexam efformant, quae humano et
divino coalescit elementis«. **Lumen gentium**, I, 8, 1. »... alii e discipulis Eius in terris peregrin-
nantur, alii hac vita functi purificantur, alii vero glorificantur intuentes 'clare ipsum Deum
trinum et unum, sicuti est' (Conc. Florent., Decr. pro Graecis, Denz. 1305); omnes tamen, gradu
quidem modoque diverso, in eadem Dei et proximi caritate communicamus et eundem hymnum
gloriae Deo nostro canimus. Universi enim qui Christi sunt, Spiritum Eius habentes, in una in
Ecclesiam coalescunt et invicem cohaerent in Ipso (cf. Eph. 4,16)«. **Lumen gentium**,
VII, 49. Premda ta dva mjesta imaju različito neposredno usmjerenje, što se tiče problema na
koje odgovaraju, ona se ipak međusobno upotpunjuju i u dnu kažu isto.

5. Upotrebljavam biblijski termin »vijek« (aion) radije nego »svijet« ili »vrijeme«, jer mi
se čini da preciznije izriče ono što hoćemo ovdje reći. Taj izraz, uostalom, upotrebljava i kon-
stitucija **Lumen gentium**. Jasno je, da »vijek« ovdje ne znači vremenski razmak od samih sto-
tina godina. O biblijskom značenju izraza »vijek«, osim članka II. SASSE u G. KITTEL, **Theolo-
gisches Wörterbuch zum N. T.**, I, 203 sl.; usp. O. CULLMANN, **Christ et le temps**, Neuchâtel-
Paris 1957z, str. 31—35; J. FRISQUE, **Oscar Cullmann, Une théologie de l'histoire du salut**
[Tournai] 1960, Casterman, str. 72 sl.

mitiziranje određenih zemaljskih povijesnih oblika u Crkvi, koje tobože treba čuvati i za njih se žrtvovati ma da ne pridonose većoj funkcionalnosti zemaljske Crkve kao spasiteljskog organizma, proizlazilo je iz gubitka poimanja povijesne dimenzije u Crkvi. Govorili smo: »Crkva je vječna«, »Crkvi se ne žuri«, »Crkva ima vremena«, da opravdamo povijesnu nepokretnost nekih institucija i neživotnost nekih oblika, kao da Crkva zaista ima vremena i kao da svaka generacija Crkve nema samo baš sasvim određen razmak vremena koji mora ispuniti činom, u kojem mora maksimalno predati svoje sile i moći Kristu da izvede baš u ovom naraštaju svoje spasiteljsko djelo.

Krist je ustanovio Crkvu unutar povijesti čovječanstva, da uđe u povijest kao povijesni faktor, ali s time da transcendiraju povijest i dovršavaju se u vječnosti: »Budući da se mora proširiti na sve krajeve, ulazi u povijest ljudi, dok ujedno ipak prekoračuje vremena i granice naroda.«⁶ Da može biti povijesni faktor, uči u povijest ljudi i naroda te sama imati povijest, Krist joj je dao bitno ustrojstvo i snabdio je elementima po kojima će i u okviru povijesnog zbivanja moći ostati sama sa sobom uvijek identična te — sačuvavši svoju identičnost i samosebnost — u povijesnom hodu čovječanstva djelotvorna.⁷ Ti su elementi bitno povijesni, jer kao takvi ne transcendiraju vrijeme i prostor, makar im je on osigurao trajnu identičnost unutar svih povijesnih promjena, kriza i zaokreta. Ipak on te elemente nije postavio da u svijetu budu samo čuvani i branjeni kao neke ukrućene veličine, već da budu povijesno djelotvorni i da sami imaju povijest, djelujući — ne da se zaustavi, već da se osmisli sva povijest čovječanstva.⁸

U svrhu što bolje funkcionalnosti tih instrumenata, odnosno sredstava koja Crkva ima od samoga Krista (episkopat, primat, sakramenti ...) ona je nužno razvila niz novih i novih oblika, koji svi imaju svoje mjesto u njezinoj povijesnosti.⁹ Prava ona uspješnost za kojom Crkva po svojoj naravi teži, transcendiraju povijest, ali je također povijesno uvjetovana, pa su joj zato nužno potrebni novi oblici koji odgovaraju novim povijesnim situacijama u kojima se našla ili u koje je ušla. No ti oblici nikad nemaju prava da postanu svrhom samima sebi, da se ukrute, pa da Crkva poduzme zadaću da čuva te oblike radi njih samih — zato što su stari i časnici. Njihova je svrha da omogućuju historijsku uspješnost sredstava i instrumenata kojima je Krist Crkvu snabdio za njezinu povijesnu zadaću unutar razmaka od Uzašašća do Slavnog do-

6. »Ad universas regiones extendenda, in historiam hominum intrat, dum tamen simul tempora et fines populorum transcendit«. *Lumen gentium*, II, 9, 3.

7. »... aptisque mediis visibilibus et socialis instruxit«. *Lumen gentium*, II, 9, 3. Usp. i III, 18 i 20 i 21.

8. Usp. *Lumen gentium*, II, 13, 2; II, 17.

9. Na primjer za izvršavanje primata stvoreni su uredi Rimske kurije, razvedeni oblici diplomatske akcije, izrađeni toliki propisi i nastali mnogi oblici kroz koje se djelatnost Svete Stolica u razna vremena očitovala. Slično su za ostvarivanje episkopata nastala nova tijela, kao, zupe, kaptoli itd. Razni liturgijski oblici također idu ovako.

laska.¹⁰ Nema ju prava da se skamene, već moraju i sami biti podvrgnuti ritmu povijesnog procesa.¹¹

Crkva nema zadatka ni poslanja da stvara čovječansku povijest.¹² Ona u povijest čovječanstva ulazi, da je ozdravi, spasi, okristovi. U tom je opravdana autonomija svijeta, što Crkva ulazi u povijesne oblike svijeta prihvaćajući ih, a prihvaćanjem ih očišćavajući, utvrđujući i uzdižući. »Kako pak Kristovo Kraljevstvo nije od ovoga svijeta (usp. Iv 18, 36), zato Crkva ili Narod Božji, uvodeći ovo kraljevstvo, ne ukida ništa od vremenitog dobra bilo je kojega naroda, nego naprotiv njeguje i prihvaća sposobnosti i obilja i čudoredne običaje naroda, ukoliko je to sve dobro, a prihvaćajući sve to očišćuje, ojačava i uzdiže«. ¹³ U tom ulaženju u ljudsku povijest, u traženju i nalaženju oblika za životni spasi- teljski dodir s čovječanstvom u svakom stupnju i u sveukupnoj varijabilnosti povijesnog procesa, u tome se sastoji povijest Crkve kao naroda Božjega na zemlji. Neki ističu kako je u okviru naglog ritma povijesnih mijenjanja, posebno u današnjem svijetu, potrebno da Crkva

10. Odatle je lako uvidjeti smisao i nuždu suvremene liturgijske obnove. Nije u skladu s time mišljenje onih koji kao zadatke Crkve u liturgiji prvenstveno ističu čuvanje kulturnih dobara jedne civilizacije (npr. glazbe, i slično).

11. Ovo dakako ulazi, bar kao komponenta, u pojam reforme Crkve. Ipak se pojam reforme Crkve redovitije shvaća i k njemu se prilazi s drugog stanovišta: ne sa strane institucionalnih oblika, koji mogu postati ukrućeni i nesuvremeni, nego sa strane ljudi, osoba (i grupa), koje mogu u životu postati manje vjerne kršćanskom idealu, pa nastaje raskorak između onoga što nosi uči Evanđelje i onoga što u životu ostvarujemo i proživljavamo. Zato se u vezi s reformom govori obično o povratku k Evanđelju, dok u ovoj suvislosti govorimo o posuvremenjenju (l'aggiornamento). Ipak su te dvije stvari usko vezane, idu zajedno mada veći naglasak može biti sad na jednom sad na drugom aspektu. Zanimarenje b'lo jednog bilo drugog značilo bi iznevjerenje misije Crkve, u proporcionalnom stupnju. O pojmu reforme Crkve usp. H. KÜNG, *Reform der Kirche*, u H. FRIES, *Handbuch theologischer Grundbegriffe*, München 1962 (Kösel-Verlag), str. 822—827; Y CONGAR, *Vraie et fausse réforme dans l'Église*, Paris 1950; H. KÜNG, *Structures de l'Église*. Traduit de l'allemand. Paris 1963 (Desclée De Brouwer).

12. Što se tiče problema i diskusija o teologiji povijesti — a što je u vezi s ovim našim problemom — mislim da je korisno upozoriti na nekoliko naslova iz prilično obilne literature: M. FLICK — Z. ALSZEGHY, S. I., *Teologia della storia*, u *Gregorianum* XXXV (1954) str. 256—298 (izvrstan informativni i kritički prikaz dotadašnje literature i problematike); G. THILS, *Orientations de la théologie*, Louvain 1958, str. 154—162 (kraći prikaz problematike); J. DAVID, *Theologie der irdischen Wirklichkeiten*, u J. FEINER — J. TRÜTSCH — F. BÖCKLE, *Fragen der Theologie heute*, Einsiedeln 1960, str. 549—568, posebno 560—565 (zbiti prikaz problematike, i pregled literature, str. 567 sl.); J. DANIELOU, *Essai sur le mystère de l'histoire*, Paris 1953 (Seuil); G. THILS, *Theologie der irdischen Wirklichkeiten*, Salzburg 1955 (francuski original dijela o teologiji povijesti objelodanjen g. 1949); Y CONGAR, *Jalons pour une théologie du laïc*, Paris 1962, str. 116—125; J. KUNICIC, *Teologija ovozemnih vrednota*, u *Bogoslovska smotra* XXXIII (1963), str. 50—62; M. BORDONI, *Aspetti storici del tempo umano*, u *Aquinas VIII* (1965) str. 51—74; zanimljivih ideja može se naći također u *L'avenir, Semaine des intellectuels catholiques* (6 au 12 Novembre 1963), Paris 1964 (Fayard); vidi također P. H. BORAK, *Theologia historiae in doctrina s. Laurentii Brundusini*, u *Laurentianum* I (1960) str. 31—97. — Za shvaćanje o teologiji povijesti u pravoslavnoj teologiji: P. EVDOKIMOV, *L'Ortodossia*, Bologna 1965 (Il Mulino), str. 439—469, posebno 457 sl. (prijevod s francuskoga).

13. »Cum autem Regnum Christi de hoc mundo non sit (cf. Io 18, 36), ideo Ecclesia seu Populus Dei, hoc Regnum inducens, nihil bono temporalı cuiusvis populi subtrahit, sed e contra facultates et copias moresque populorum, quantum bona sunt, fovet et assumit, assumendo vero purificat, roborat et elevat. *Lumen gentium*, II, 13, 2.

predstavlja jedan elemenat stabilnosti.¹⁴ Zato bi Crkvi bila potrebna jedna doza konzervativizma. I u tome ima zrnce istine. Ipak ne smijemo zaboraviti da u samom čovječanstvu kao takvom — in ordine naturae — postoji napetost između težnje za napredovanjem i želje za stabilizacijom i očuvanjem stečenih pozicija. Crkva, koja ima zadatak da čovjeka prihvati kako bi ga pobožanstvenila, ne bi nipošto smjela davati dojam da načelno drži stranu onih koji žele pod svaku cijenu mirovanje bez problema i bez rizika, već da prihvaća čovjeka sa svim njegovim težnjama koje nisu po sebi zle. Taj je zadatak težak i zahtjevan, jer iziskuje neprekidnu budnost i neutrudivo rasuđivanje: ali on odgovara naravi Crkve kao naroda Božjega koji je od Krista poslan u sav svijet da bude oruđe spasenja svijetu.¹⁵

Crkva, dakle, na zemlji — *Ecclesia peregrinans* — ima da živi stalno u suvremenosti, da bi time što bolje ostvarivala svoju eshatološku. Suvremenost njezina nije zapravo drugo već proživljavanje vlastite svoje prave povjesnosti. Crkva je u suvremenosti kad uspije što dublje ući u svaku povijesnu situaciju, u svaku civilizaciju, u srce i u dah svojih suvremenika. Ona to ne može drukčije već da njih prihvati, s ljubavlju i do srži, pa da im onda saopći Riječ i posreduje Milost. Ukoliko Crkva troši sile da čuva neživotne povijesne oblike, koji ne omogućuju dodir sa suvremenom civilizacijom i suvremenim ljudima, ona očigledno u tom vidu manje ostvaruje svoju vlastitu povjesnost i unosi manji ljudski — to jest povijesni — ulog u vlastitu transcendentálnu ili eshatološku uspješnost.¹⁶

Iz ovoga je vidljivo da Crkva svagda ostvaruje bar neki minimalni stupanj suvremenosti, jer je to spojeno sa samim njezinim bićem kao oruđa kojim se Krist služi da vodi ljude k spasenju. Bog je čuva da ne otpadne od vjernosti.¹⁷ Ipak što je više u njoj povijesno mrtvih i nefunkcionalnih elemenata, ona je manje suvremena, zato manje uspješna.

Ulaženje Crkve u povijesno zbivanje u čovječanstvu jest živo i životno ulaženje na cijeloj liniji onoga po čemu je Crkva povijesna. Čitava Crkva kao organizirano društvo, sa svime što ima u okviru pojavnosti i što se kao pojavno može očitovati, treba da nastupa kao suvremeni-

14. J. DANIELOU, *L'oraison problème politique*, Paris 1965 (Le Signe, Fayard), str. 139—151.

15. »Itaque populus ille messianicus, quamvis universos homines actu non comprehendat, et non semel ut pusillus grex appareat, pro toto tamen genere humano firmissimum est germen unitatis, spei et salutis. A Christo in communionem vitae, caritatis et veritatis constitutus, ab eo etiam ut instrumentum redemptionis omnium adsumitur, et tamquam lux mundi et sal terrae (cf. Mt 5, 13—16), ad universum mundum emittitur.« *Lumen gentium*, II, 9, 2.

16. To se, dakako, ne smije jednostrano i simplicitički shvatiti (čemu su ljudi često skloni) kao da je sud i mišljenje suvremenika kao takovo kompetentno u ocjeni, koji su oblici zastarjeli i neživotni. To ne ovisi o tome da li se nešto današnjim ljudima sviđa ili im se ne sviđa, već više o tome da li ih dosiže i zahvaća, i mijenja, i popravlja, i podiže. Ne radi se samo o tome da Crkva bude suvremenica bilo kakva, već da ona božansko posreduje suvremenom naraštaju, to jest da bude suvremenica uvijek vjerna vječnome. Usp. B. HÄRING, *Tradition et adaptation à la lumière du mystère de l'Incarnation*, u J. BETZ — H. FRIES, *Eglise et tradition*, Le Puy-Lyon 1963 (X. Mappus), str. 233—244.

17. »Per tentationes vero et tribulationes procedens Ecclesia virtute gratiae Dei sibi a Domino promissae confortatur, ut in infirmitate carnis a perfecta fidelitate non deficiat, sed Domini sui digna sponsa remaneat, et sub actione Spiritus Sancti, seipsam renovare non desinat, donec per crucem perveniat ad lucem, quae nescit occasum.« *Lumen gentium*, II, 9, 3.

ca svake ljudske generacije, koja se tako reći normalno kreće u svim povijesnim sredinama. Reći ćemo još više: Crkva kao organizam treba da živi, giba se i raste u svakoj civilizaciji i svakoj ljudskoj sredini kao oduhovljeniji — pa zato savršeni — dio te sredine: ne kao strano tijelo, već kao osmišljenje — više i poželjnije — te sredine. Jer *gratia perficit naturam*.

Zato ovo pitanje o Crkvi u suvremenosti, o Crkvi kao suvremenici svake generacije i svakoga svijeta, nije nešto što bi se ticalo samo onih koji u Crkvi drže u rukama vodstvo ili koji su inače posebno posvećeni specifičnijim unutrašnjim ciljevima ili potrebama Crkve. Koncil nas podučava o neophodnosti uloge svakog vjernika u toj stvari. Suvremenost Crkvi osiguravaju također — i to naročito — laici. Laici »izvršavaju u Crkvi i u svijetu prema svojoj ulozi poslanje čitavog kršćanskog naroda«.18 Dapače na laike na poseban način spada da sve vremenite stvari, uz koje su usko vezani, tako rasvjetljaju i uređuju, da se sve to stalno zbiva i raste *secundum Christum* te bude na hvalu Stvoritelja i Otkupitelja.«19 »Vjernici dakle moraju priznati intimnu narav i vrijednost svega stvorenoga i upravljenost svega na hvalu Božju, te se također vremenitim poslovima međusobno pomagati za svetiji život, tako da svijet postane prožet duhom Kristovim, pa da uspješnije dostizava svoj cilj u pravедnosti, ljubavi i miru. U izvršavanju te dužnosti općenito laicima pripada posebno važno mjesto.«20 Da Crkva doista i u punini pravo proživljava svoju povjesnost, nije dosta misliti na ulogu klera: živo i životno zalaganje laikata ovdje je bitno. Crkva je životno ušla u jednu civilizaciju i u jedno povijesno zbivanje istom onda kad ona kao narod Božji u živom jedinstvu proživljava svoju crkvenost i svoju pripadnost određenoj civilizaciji i određenoj povijesnoj epohi. Ako vjernici žive na dva različita kolosjeka i ako osjećaju podvojenost između svoje pripadnosti Crkvi i pripadnosti određenom narodu, kulturi, vremenu — bilo da su više odani jednom ili drugom — u tom slučaju nastaje ozbiljno pitanje je li Crkva zaista u suvremenosti, da li zaista ostvaruje svoju povijesnu dimenziju kako odgovara njezinoj naravi i poslanju?21

18. »... pro parte sua missionem totius populi christiani in Ecclesia et in mundo exercent«. *Lumen gentium*, IV, 31, 1.

19. »Ad illos ergo peculiari modo spectat res temporales omnes, quibus arte coniunguntur, ita illuminare et ordinare, ut secundum Christum iugiter fiant et crescant et sint in laudem Creatoris et Redemptoris«. *Lumen gentium*, IV, 31, 2.

20. »Fideles igitur totius creaturae intimam naturam, valorem et ordinationem in laudem Dei agnoscere, et per opera etiam saecularia se invicem ad sanctiorem vitam adiuvere debent, ita ut mundus spiritu Christi imbuatur atque in iustitia, caritate et pace finem suum efficacius attingat. In quo officio universaliter adimplendo laici praecipuum locum obtinent«. *Lumen gentium*, IV, 36, 2.

21. Kažemo »nastaje pitanje«, a ne tvrdimo naprosto da u svakom takvom slučaju tako jest, jer na žalost ne samo pojedinci već u neku ruku i civilizacije mogu poprimiti navike i usvojiti načine postupanja koji nisu posve u skladu s moralnim zakonom i s pravim dostojanstvom čovjeka kao moralnog bića i kao slike Božje. Usp. past. konst. *Gaudium et spes*, I, I, 13; I, II, 27; I, III, 37... Posebno je razuman oprez potreban u toj stvari u okvirima današnje civilizacije, kad izvanredna sredstva komunikacija među ljudima omogućuju da se umjetnim načinom stvori i nametne, protiv intimnog svjedočanstva savjesti, određena moda govorenja, mišljenja i reagiranja, jedna psihoza kojoj se pojedinac teško otimlje. Zato je ovo o s j e ć a n j e o kome govorimo u tekstu samo do neke stanovite mjere pouzdan kriterij za procjenu našega pitanja, a nikada sam za sebe — bar u današnje vrijeme — dovoljan.

Odnos Crkve prema vremenitom bio je tamo od srednjeg vijeka promatran pretežno u znaku odnosa između dviju vlasti, duhovne i vremenite, to jest crkvene i državne. To je bilo u stilu precjenjivanja juridičnog elementa, toliko živog na kršćanskom Zapadu. Konstitucija *Lumen gentium* zacrtava novo usmjeravanje u proživljavanju toga odnosa između Crkve — naroda Božjega i svega vremenitoga.²² Nije više u prednjem planu kategorija vlasti i gospodstva, nego kategorija služenja po Duhu, oživljavanja. Životno ostvarenje punine crkvenosti i izraženje Kristova misterija u živim oblicima određene civilizacije i u određenom ritmu povijesnog toka, to znači prisutnost i suvremenost Crkve sa svakom generacijom, to znači oživljavanje ljudske povijesti božanskom snagom što je Crkva posreduje i od koje živi, to je služba Crkve čovječanstvu. Stapanje božanskoga s ljudskim, onoga najtrajnijega s onim najkontingentnijim: omogućavanje da se kontingentno ljudsko pobožanstveni i zadobije transcendentálnu vrijednost. Dok nam konstitucija *Lumen gentium* tako skreće pogled s odnosa između Crkve i svijeta, koji je bio obilježen kategorijom vlasti pa je bio zato sužen na nosioce vlasti (pa, pu, biskupe), i upravlja naše oči na životni dodir i prodiranje u svijet cjelovitog organizma Crkve, žive zajednice Crkve kao totaliteta, ona nam samim time jače evocira u svijest instrumentalnost Crkve u tom djelu a upozorava na aktivnu prisutnost Božju koji po Kristu u Duhu Svetome kroz Crkvu ulazi u povijest ljudi i ostvaruje to pobožanstvenjenje ljudskoga.

Crkva je »universale salutis sacramentum«²³, »znak i oruđe intimnog sjedinjenja s Bogom i jedinstva svega ljudskoga roda«²⁴ »instrumentum redemptionis omnium«.²⁵ Krist, »sjedeći o desnici Očevoj, neprekidno djeluje na svijetu da ljude dovede k Crkvi i da ih kroz nju uže sa sobom poveže, te hraneći ih vlastitim Tijelom i Krvlju učini dionicima svoga slavnoga života«.²⁶ Duh Sveti, što ga Krist šalje u Crkvu, stalno u Crkvi i kroz Crkvu djeluje. To je transcendentni Božji zahvat u povijest ljudi kroz povjesnost Crkve. Krist po svome Duhu Crkvu potiče, ravna i vodi, oživljuje i čini je smionom da poduzme nove pristupe

22. G. MARTELET, *La Chiesa e il temporale: verso una nuova concezione*, u G. BARAUNA, *La Chiesa . . .*, 541—560.

23. *Lumen gentium*, VII, 48, 2.

24. »Cum autem Ecclesia sit in Christo veluti sacramentum seu signum et instrumentum intimae quo Deo unionis totiusque generis humani unitatis«. *Lumen gentium*, I, 1.

25. *Lumen gentium*, II, 9, 2.

26. »Christus quidem exaltatus a terra omnes traxit ad seipsum (cf. Io 12, 32 gr.); resurgens ex mortuis (cf. Rom 6,9) Spiritum suum vivificantem in discipulos immisit et per eum Corpus suum quod est Ecclesia ut universale salutis sacramentum constituit; sedens ad dexteram Patris continuo operatur in mundo ut homines ad Ecclesiam perducat arctiusque per eam sibi coniungat ac proprio Corpore et Sanguine illos nutriendo gloriosae vitae suae faciat esse participes. Restitutio ergo quam promissam expectamus, iam incepit in Christo, provehitur in missione Spiritus Sancti et per Eum pergit in Ecclesia in qua per fidem de sensu quoque vitae nostrae temporalis edocemur, dum opus a Patre nobis in mundo commissum cum spe futurorum honorum ad finem perducimus et salutem nostram operamur (cf. Phil 2, 12)«. *Lumen gentium*, VII, 48, 2. — P. SMULDERS, *La Chiesa sacramento della salvezza*, u G. BARAUNA, *La Chiesa . . .*, str. 363—386.

k ljudskome. Kad Crkva govori Riječ, to je Duh koji govori kroz nju. Kad Crkva čini spasiteljske geste, to je Krist koji Duhom svojim kroz nju izvršava te geste. Božji je zahvat aktualan, ovdje i sada, i Crkva je prva pozvana na pozornost da vjerom prihvati Riječ i da bude zahvaćena i ponesena spasiteljskom silom. Jer nije samo instrumenat spasenja već, kao narod Božji, također zajednica spašenih. Ali nije samo zajednica spašenih, nego i instrumenat spasenja. Zato njezina povijest nije samo djelo ljudi, već kroz njezinu povijest Bog ostvaruje povijest spasenja svijeta. Ulazeći u povijesna zbivanja čovječanstva i uklapajući se u ljudske povijesne oblike, Crkva ostvaruje svoju vlastitu povijest oduhovljujući i osmišljavajući povijest čovječanstva. A ta njezina povijest jest povijest spasenja koju ostvaruje Bog. Njezino ulaženje u povijest svijeta jest kao neko omogućenje da Bog kroz nju izvrši svoj spasiteljski zahvat u povijest svijeta.²⁷

Crkva, dakle, koja je u suvremenosti ne znači drugo nego Crkvu koja tako proživljava svoju povjesnost u određenom povijesnom razdoblju da omogućuje Bogu da kroz nju snažno progovori suvremenom naraštaju. Bez obzira da li se ona sviđi tome naraštaju ili ne. Radi se o tome da svoju povijesnu prisutnost u tome naraštaju tako savršeno ostvari da ne bude zapreka Bogu da tome naraštaju progovori i pristupi, već da maksimalno realizira svoju instrumentalnost u službi Božjoj i u službi čovječanstva. Bog kroz nju, upravo kroz njezinu povjesnost, ostvaruje ciljeve spasenja koji transcendiraju povijesno, koji su eshatološki. Tako je razumljivo na koji način Crkva ostvarujući u potpunosti svoju povjesnost, to jest dosižući svoju suvremenost, realizira zapravo svoju eshatološku dimenziju.

Da bi narod Božji dostigao svagda svoju suvremenost, on mora moćno »signa temporum«.²⁸ U znakovima vremena mi možemo čitati što Bog od nas kao svojih vjernika traži da izvedemo kako bismo u svakom vremenu bili suvremenici — ne samo suvremenici u vulgarnom značenju te riječi, već učesnici u ostvarivanju suvremenosti spasenja.

Mogao bi se tko smutiti: nije li previše uloge u povijesti spasenja dano ljudima — narodu Božjemu? Ako je ovo dostizavanje suvremenosti Crkve u jednoj određenoj generaciji zapravo djelo ljudi, nije li Bog ovisan o ljudima u svojim zahvatima u ljudsku povijest — bar sada u vrijeme Crkve — to jest u svojoj povijesti spasenja? Ne, jer inicijativa je svagda u rukama Božjim. Bog iznenada svojom posebnom milosnom silom, svojim munjevitim bljeskom, pokrene pojedince u Crkvi i cijelu Crkvu da osjete potrebu za postignućem takve suvremenosti! Najbolji nam je primjer sam Papa Ivan XXIII! Ljudi su velikim dijelom skloni stabilizaciji. A ovdje se, povrh toga, ne radi o nekom jednostavnom

27. Razumije se, to »omogućenje« ne zbiva se bez Božje pomoći — zahvata Božje milosti. To je misterij Božjeg milosnog djelovanja i čovjekova sudjelovanja.

28. »... per omne tempus Ecclesiae officium incumbit signa temporum perscrutandi et sub Evangelii luce interpretandi; ita ut, modo unicuique generationi accomodato, ad perennes hominum interrogationes de sensu vitae praesentis et futurae deque earum mutua relatione respondere possit. Oportet itaque ut mundus in quo vivimus necnon eius expectationes, appetitiones et indoles saepe dramatica cognoscantur et intelligantur«. *Gaudium et spes*, Expositio introductiva, 4.

mijenjanju ili prilagodivanju novome, već se radi o zahvatu da Božje postane suvremeno u ovom novome! Zato ne samo da nije čudo što se događaju ustajalosti i nepokretnosti nego je čak očigledno da se ovo dostizanje suvremenosti ne može ostvariti bez milosne pomoći Božje!

Ovo koncilsko zakoračenje prema tome da Crkva dosegne suvremenost predstavlja zbog toga izvanredan događaj u povijesti spasenja, osobit zahvat Božji u povijest svijeta. Veličina toga događaja jače će nam bljesnuti pred očima ako uočimo jednu osebnost i u nekom smislu novost koja je vezana uz ovo otkrivanje povijesnoga.

Crkva je dosad u dvijetisućogodišnjoj svojoj povijesti u čovječanstvu u koje je ulazila, izvan sebe same kao definirane organizacije, vidjela uglavnom pojedince kojima je pristupala, za koje je bila zabrinuta, koje je trebalo obratiti i privesti k spasenju. Od velikih povijesnih tvorbi u koje se grupiraju ljudi ili u kojima se ljudi nađu kao u velikim okvirima života, Crkva je kao svoga sugovornika kome treba pristupiti i kao takvoga ga priznati, vidjela samo državu. Državu je Crkva priznavala i s njome kao takvom stupala je u različite vrste dodira, koji su tokom stoljeća zauzimali vrlo različite dimenzije. Druge velike zajednice, gibanja i pokrete, u kojima su zahvaćena ogromna mnoštva ljudi, Crkva uopće nije pokušavala pozitivno ocijeniti i uzeti kao potencijalne sugovornike pa da pokuša s njima doći u dodir, da uđe u njihovu povijest, da i njima kao takvima na neki način postane suvremenicom.²⁹ U svojoj zauzetosti za eshatološkom uspješnošću, kao svojim bitnim zadatkom koji ničim ne smije biti usporavan, Crkva je držala da mora obratiti na Kristov put pojedince, omogućiti vječno spasenje pojedinaca, Crkva je mislila da nema vremena za priznavanje i pristupe k ovim povijesnim tvorbama. Sve bi to usporavalo rad na individualnom spasavanju duša. Crkva nije nikad nijekala da ima pozitivnih elemenata u tim povijesnim tvorbama (duhovnim grupama, gibanjima, zajednicama), ali su se kršćani bojali u savjesti da pristupe pozitivnom ocjenjivanju tih elemenata u povijesnoj suvremenosti, jer se činilo da će time odložiti individualno obraćenje pojedinaca. Ovim koncilom Crkva poduzima taj velik novi korak, koji još nikad nije poduzela. Određuje svoj stav prema duhovnim gibanjima, grupama, zajednicama.³⁰ Prijašnji stav značio je više ili manje očekivanje i želju da se sva ta gibanja i zajednice same u sebi razriješe, rastepu, razdruže, a pojedinci da nađu svoje mjesto u Crkvi kao u nečemu za njih povijesno posve novome. Praktički je to značilo zanijekanje njihove dotadašnje povijesti.

29. Tu se misli prvenstveno na velika religiozna gibanja i civilizacije prožete određenim religioznim shvaćanjem kao takove. Na pr. islam, budizam, hinduizam. . .

30. Ponajprije prema kršćanskim nesjedinjenim grupama i gibanjima kao takovima, a zatim prema nekršćanskima, pa i prema samim ateističkim gibanjima. Temelji su postavljeni već u dogmatskoj konstituciji o Crkvi *Lumen gentium* u drugom poglavlju o Narodu Božjemu (čl. 13—16). Na toj su liniji: Dekret o ekumenizmu *Unitatis redintegratio* od 21. XI 1964; Izjava o stavu Crkve prema nekršćanskim religijama *Nostra aetate* od 28. X 1965; Izjava o vjerskoj slobodi *Dignitatis humanae* od 7. XII 1965; Past. konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes* od 7. XII 1965; usp. G. A. ZANANIRI, *Déclaration Conciliaire sur les relations de l'Église avec les religions non chrétiennes*, u *L' Ami du clergé* LXXVI (1966) 86—89.

Sada Crkva prilazi i želi dodir također s tim zajednicama i gibanjima, priprema dijalog. Time priznaje njihovu povijesnu ulogu. Želi napokon u prijateljskom susretu ući u njihovu povijest kao osmišljenje i dovršenje te same njihove povijesti. Prihvatiti, očistiti, uzdići. To je isti problem: ostvariti suvremenost Crkve u svoj varijabilnosti historijskog procesa.

Napetost između individualnog obraćenja i polaganog historijskog procesa ulaženja Crkve u dodir i srast s tim povijesnim tvorbama da im dade pravo osmišljenje i dalje ostaje. Crkva se ne može odreći zadatka da obraća pojedince. Samo ne želi da im oduzima i da ih lišava njihove povijesne sredine. Koncil je dao samo početno temeljno usmjerenje, ostalo je zadatak budućnosti.³¹

No svakako je ovo početak nove epohe u povijesti spasenja. Da se Crkva mogla na to odvažiti, ovisilo je o tome što je bolje spoznala široke dimenzije Božjeg djelovanja u povijesti spasenja. Spoznala je da ona kao narod Božji, iako actu ne obuhvaća sve ljude i nerijetko pruža izgled malena stada, ipak jest najčvršća klica jedinstva, nade i spasenja za čitav ljudski rod, jer je uzeta od Krista da bude instrumentat otкупljenja sviju,³² pa efikasno i trajno teži k tome da sve čovječanstvo zajedno sa svim njegovim dobrima rekapitulira pod Kristom Glavom u jedinstvu njegova Duha.³³ Ona mora sve učiniti da svu povijest čovječanstva, ne samo pojedince već i sva dobra čovječanstva, ujedini i rekapitulira u Kristu Isusu. A mora vjerovati da je ona u tom djelovanju instrumentalna. Bog se njome služi da na otajstven i nevidljiv način ostvari u povijesti čovječanstva to transcendiranje povijesnoga, da svi koji se izruče Bogu postignu spasenje.

Da zaključimo. Znamenita je specifičnost kršćanske Crkve da je njezin život i prisutnost u povijesti čovječanstva zapravo svjedočenje. Svjedočenje svijetu o tome da je Bog pohodio narod svoj, da je Bog ušao u našu povijest, da se on s našom poviješću povezao, i da će život čovjekov i njegovo povijesno kretanje dobiti svoje živo osmišljenje i dovršenje u dan paruzije. Ovo životno svjedočenje o Bogu koji je ušao u našu povijest i koji daje smisao povijesti bitno je povijesna kategorija. Zato je za izvršenje zadataka Crkve bitno da ona bude stvarno i istinski prisutna u povijesti čovječanstva, u povijesti svih ljudskih grupa i u povi-

31. Kao vrlo interesantna i perspektivna ideja u tom vidu može se smatrati distinkcija između religije kao nečega što je čovjek stvorio i što je stoga produkt i komponenta određene civilizacije te revelacije kao djela Božjega u povijesti (što je specifično u kršćanstvu). Usp. J. DANÉLOU, *L'oraison problème politique*, str. 83–103.

32. *Lumen gentium*, II, 9, 2.

33. »Cum autem Regnum Christi de hoc mundo non sit (cf. Io 18, 36), ideo Ecclesia seu Populus Dei, hoc Regnum inducens, nihil bono temporali cuiusvis populi subtrahit, sed e contra facultates et copias moresque populorum, quantum bona sunt, lovet et assumit, assumendo vero purificat, roborat et elevat. Memor est enim se cum illo Rege colligere debere, Cui gentes in hereditatem datae sunt (cf. Ps 2, 8), et in Cuius civitatem dona et munera adducunt (cf. Ps 71(72), 10; Is 60, 4–7; Apoc 21, 24). Hic universalitatis character, qui Populum Dei condecorat, ipsius Domini donum est, quo catholica Ecclesia efficaciter et perpetuo tendit ad recapitulandam totam humanitatem cum omnibus bonis eius, sub Capite Christo, in unitate Spiritus Eius. Cf. S. Irenaeus, *Adv. Haer.* III, 16, 6; III, 22, 1–3.« *Lumen gentium*, II, 13, 2.

svakog čovjeka, da svakome posvjedoči da je Bog spasiteljski zahvatio u povijest i da svakoga zove u spasenje. Crkva, dakle, mora biti svagda u suvremenosti, suvremenica svakoj civilizaciji, svakoj generaciji, svakom čovjeku. Govor o tome u ovaj povijesni čas nije nikakva moda, već jedna od bitnih dimenzija kršćanske Crkve.

SUMMARIUM

Delineatur conamen foundationis theologicæ illius quod hodie vocari solet »l'aggiornamento« Ecclesiæ, procedendo a doctrina const. dogmaticæ »Lumen gentium« conc. Vaticani II. In sua forma definitiva eschatologica Ecclesia historiam humanam et tempora transcendit, sed Ecclesia in conditione sua *peregrinationis* in historiam hominum inseritur et condicionibus fluxus historici subiicitur. Christus Ecclesiam in hac conditione terrestri aptis mediis unionis visibilis et socialis instruxit, quorum ipse conservationem indefectibilem promisit ita ut Ecclesia in omnibus situationibus historiæ humanæ semper secum ipsa identica maneret, sed hæc media et instrumenta (primatus, episcopatus, sacramenta...) nihilominus indolem temporalem et historicam habent. Ideo mutationibus ad meliorem expletionem functionis suæ decursu historiæ obnoxia sunt et varietatem formarum concretarum suscipere possunt et debent, immo multas formas novas seu organa ad actionem suam et missionem exequendam creare, iuxta temporum et locorum circumstantias et rerum adiuncta. Sed nulla ex his formis et organis, utpote quæ essentialiter fluxui historiæ inseruntur, ad statum rigidum et definitive ordinatum reducta esse debent, quæ ad venerationem et conservationem præterire possent, etiamsi functionalitatem iam amiserunt aut in eo sunt ut amiserint. Ecclesia non habet missionem ut civilisationem et culturam humanam creet, sed in civilisationes intrat, ut eas suscipiat, sanet, elevant, spiritu Christi imbuat et in Christo recapitulet. Ideo Ecclesia peregrinans structurationem suam externam et visibilem continuo ita ordinare debet ut ope eius in omnibus civilisationibus et in omni momento historiæ humanæ efficaciter præsens esse possit ad missionem suam divinam exequendam. In concilio Vaticano II Ecclesia novam cognitionem indolis suæ historicæ in conscientiam assumpsit, scilicet possibilitatem et necessitatem ut habitudinem positivam et activam assumat non solum versus homines singulares et versus Statum, sed etiam versus magnos motus et coetus hominum, etiam in fundamento religioso collectos.